

Подальші дослідження з проблеми оцінювання реального стану та перспектив розвитку франчайзингових відносин в Україні варто здійснювати у перерізі видів та профілів діяльності підприємств (торговельні, промислові, сфери послуг тощо). Так само необхідно дослідити та визначити реальну кількість франчайзингових підприємств в Україні сьогодні та встановити цю зміну кількості протягом кількох років. Це допоможе побачити реальне збільшення чи зменшення франчайзингових підприємств в Україні. Так само варто було б встановити, чи є новими франчайзингові утворення, які з'являються в Україні, чи це представники тих франчайзерів, котрі вже працюють в Україні, чи тих, франчайзі яких на українському ринку ще не працюють. Тобто дослідження в цьому напрямку варто проводити не тільки в перерізі збільшення чи зменшення кількості франчайзингових підприємств, а й також у перерізі збільшення чи зменшення цілих франчайзингових мереж.

1. Котлер Ф., Армстронг Г., Сондерс Дж., Вонг В. *Основы маркетинга / Пер. с англ. – 2-е изд. – М.: Вильямс, 2001.* 2. Дельтей Ж. *Франчайзинг / Пер. с фр.; Под ред. В.И. Черенкова. – СПб.: Нева, 2003.* 3. Деев А. *Обыкновенное чудо – франчайзинг // Компаньон. – 2002. – № 26 (282). – С. 32–38.* 4. Зайцев І. *Франчайзинг для франчайзників // Галицькі контракти. – 2006. – № 5. – С. 34–39.* 5. Виноградська А. М. *Комерційне підприємництво: сучасний стан, стратегії розвитку: Монографія. – К.: Центр навч. літ., 2004.* 6. Корольчук О. П. *Формування та розвиток вертикальних маркетингових систем в Україні: Монографія. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2004.* 7. Сидоров Я. *Договір комерційної концесії: аналіз зарубіжного досвіду і тенденції розвитку в Україні // Підприємництво, господарство, право. – 2004. – № 1. – С. 51–54.* 8. Забродин В. *Региональная экспансия и франчайзинг как средство выхода на новый рынок // Торговое дело. – 2005. – № 6. – С. 18–25.* 9. *Каталог франшиз 2006. – К.: UCMGroup LLC, 2005.* 10. Трушено О. М. *Франчайзинг як спосіб розвитку бізнесу // Академічний огляд. – 2004. – № 2. – С. 88–92.* 11. Мирончик Т.В. *Формування та розвиток франчайзингових відносин підприємств: Автореф. дис. ...канд. екон. наук. – Львів, 2006.* 12. Сидоров Я. *Франчайзинг – нова договірна форма здійснення бізнесової діяльності в Україні // Підприємництво, господарство, право. – 2003. – № 3. – С. 34–36.*

УДК 339.187.6

Н.І. Подольчак

Львівський банківський інститут Національного банку України

ЕВОЛЮЦІЯ ЛІЗИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

© Подольчак Н.І., 2006

Проведено ретроспективне дослідження розвитку лізингової діяльності в Україні та проаналізовано її сучасний стан. На основі проведеного аналізу розроблено періодизацію поступу лізингу в Україні і виділено такі чотири етапи: етап зародження лізингової діяльності, етап становлення лізингової діяльності, етап стримування розвитку лізингової діяльності та етап стабілізації ринку лізингу. Визначено особливості кожного з етапів та їх історичний внесок у розвиток лізингу в Україні.

The development of leasing activity in Ukraine and current situation was researched. Based on the literature analysis the following steps of leasing development are proposed: appearance of leasing activity, establishment of leasing activity, blocking of development of leasing activity and stabilization of leasing activity. Features of each step and their historical contribution in leasing development in Ukraine are identified.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Лізинг в Україні з'явився значно пізніше, ніж у США та розвинених країнах Європи. Ці країни ще у 50–60

роках ХХ ст. усвідомили переваги лізингу та його ефективність при оновленні основних фондів, активізації інноваційного зростання різних галузей економіки та збільшення інвестицій у виробничу сферу.

Роль лізингу у світовій економіці з кожним роком постійно зростає. Іноземні лізингові компанії швидко та вміло пристосовуються до реальних потреб сучасної економіки, впроваджуючи новітні форми та методи надання лізингових операцій та розширюючи можливі сфери застосування. В українській економіці через низку проблем економічного, політичного та соціального характеру лізинг не займає належного йому місця і вітчизняні підприємства не можуть використати його потенціал. Тому доцільно провести дослідження еволюції розвитку лізингу у колишньому Радянському Союзі та в Україні, щоб з'ясувати корені цих проблем і ефективно їх вирішити.

Аналіз останніх досліджень за проблемою. Серед авторів, які досліджували розвиток лізингової діяльності в Україні у складі Радянського Союзу та у часи незалежності, слід виділити: Кочеткова В.Н., Краєву Е.В., Кочеткову О.В., Онищука Я.В. та Шпаковича Д.В. Науковці Кочетков В.Н., Краєва Е.В. та Кочеткова О.В. у своїй праці з лізингу зробили перші спроби упорядкувати історію розвитку лізингу в Україні та виділили три етапи, які здебільшого стосуються зародження лізингу в Радянській Україні. Онищук Я.В., розглядає розвиток лізингу лише із 1996 року і не згадує про попередні етапи проведення лізингових операцій. Більше того, жоден з вищеперелічених вчених не виділяв періоди розвитку лізингу, охопивши радянський період та сучасний стан.

Цілі статті У цій роботі автор розглядає еволюцію розвитку лізингу у колишньому Радянському Союзі та в Україні. Проведення періодизації поступу лізингової діяльності на теренах України, виділення основних особливостей та визначення історичного внеску у розвиток лізингу кожного з виділених періодів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зародження та становлення лізингу в Україні супроводжується постійними економічними, політичними та соціальними змінами. Перші спроби проводити лізингову діяльність були зроблені ще у радянський період, проте вони були неефективними і не відзначилися значним успіхом. Згодом розпочинається важкий період впровадження та становлення лізингового бізнесу у незалежній Україні, що супроводжується динамічними, непослідовними та кардинальними змінами в усіх сферах економіки. Для визначення перспектив розвитку лізингу в Україні та основних проблем, що стримують його розвиток, необхідно з'ясувати еволюційний розвиток лізингової діяльності в Україні.

Досліджуючи еволюцію розвитку лізингу в колишньому Радянському Союзі та в Україні, можна виділити чотири етапи, які мають свої особливості та закономірності. Проведення ретроспективного аналізу дасть змогу краще зрозуміти сучасний стан лізингу в Україні.

I етап. Зародження лізингової діяльності. Лізингова діяльність зароджувалася в Україні у радянський період, коли Україна входила до складу колишнього СРСР і не мала можливості забезпечити розвиток різних сфер економіки. Тривав цей етап з 1970 до 1991 рр. і характеризувався розвитком українського лізингового ринку у межах потреб та можливостей Радянського Союзу.

У колишньому Радянському Союзі лізинг застосовувався до початку 90-х років ХХ ст. порівняно в невеликих масштабах і лише в міжнародній торгівлі. Так, зовнішньоторгове об'єднання "Совтранс-авто" орендувало за кордоном вантажні автомобілі, Мінморфлот СРСР застосовував найм морських суден без екіпажу; цей вид лізингу називався "бербоут-чартер" [1]. Суть останньої операції полягала в укладенні договору оренди судна на визначений термін і обов'язковою умовою викупу після закінчення дії договору. На таких самих умовах Мінморфлот СРСР придбав вантажні, пасажирські судна, танкери тощо, термін оренди яких становив від 6 до 12 років.

У 70–80-ті роки ХХ ст. лізинг розглядався радянськими зовнішньоторговими організаціями як одна з форм придбання та реалізації такого устаткування: великогабаритні універсальні та інші дорогі верстати, конвеєрні лінії, дорожньо-будівне, ковальсько-пресове, енергетичне устаткування, а також ремонтні майстерні, літаки, морські судна, автомашини, обчислювальна техніка на базі ЕОМ тощо з використанням специфічної форми кредиту [2].

Діяльність радянських підприємств суворо регулювалася державою, працювали вони за умов відсутності конкуренції та приватної власності, заборони вільної торгівлі та виходу на зовнішній ринок та неможливості отримання іноземної валюти для оплати імпортного обладнання. Керівництво більшості підприємств та пересічні громадяни не знали, що таке лізинг, його суть та особливості. Названі вище причини стримували розвиток лізингової діяльності та унеможлилювали повне використання переваг лізингу у господарській діяльності. 1989 рік для розвитку лізингової діяльності у Радянському Союзі став переламним, у квітні підприємства отримали право самостійного виходу на зовнішній ринок, і в окремих випадках допускалося використання іноземної техніки підприємствами, що не мали валютних ресурсів, а їх оплата здійснювалася поставкою продукції, виготовленої на цьому устаткуванні [1] (що означає використання компенсаційного виду лізингу). Влітку підприємства були переведені на орендні форми господарювання, восени були розроблені. Основи законодавства Союзу РСР та союзних республік про оренду та лист Держбанку СРСР “Про план рахунків бухгалтерського обліку”, в якому подавався порядок відображення лізингу в бухгалтерському обліку. З 1 січня 1991 року вводяться нові норми нарахування амортизації, що передбачали використання прискореної амортизації з метою швидшого оновлення основних фондів [1]. Цими подіями було започатковано проведення лізингової діяльності на внутрішньому ринку та зроблено перші кроки щодо активізації лізингу у колишньому Радянському Союзі.

II етап – Стимування розвитку лізингової діяльності – тривав протягом 1991–1995 рр. Цей період збігається із значними змінами в економічному, політичному і соціальному житті України. Проголошення незалежності України передбачало економічну, фінансову та політичну самостійність держави. Українці стали на шлях становлення, розбудови та розвитку власної держави та всіх сфер її життєдіяльності. Економічна ситуація України характеризувалася: лібералізацією цін 1992 року, швидкими темпами інфляції, яка спричинила дестабілізацію фінансової і грошово-кредитної системи, стагнацією виробництва, що викликали інвестиційну кризу у країні. Таке становище не могло не вплинути на лізинговий ринок і не позначитися на його розвитку. Лізингова діяльність призупиняється, так і не набувши значного розвитку у радянський період. Лізингові послуги практично не надавалися, нові лізингові компанії не створювалися, банки (які із прийняттям закону “Про банки і банківську діяльність” отримали право на надання лізингових операцій) не проводили лізингової діяльності.

На цьому етапі немає єдиного спеціального законодавчого акта, який би регулював лізинговий бізнес в Україні. Лізингова діяльність у той період регламентується такими законами: “Про оподаткування”, “Про підприємства в Україні”, “Про міжнародний комерційний арбітраж”, “Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті”, проте їх неузгодженість, навіть суперечливість та невідповідність потребам ринку, не сприяє активізації використання лізингу.

III етап – Становлення лізингової діяльності – триває з 1996 до 2006 рр. Розпочинається цей період із початком діяльності АКБ “Україна” та створення Фінансово-лізингового дому. Процес становлення лізингу поживляється, з’являються нові лізингові компанії як державного, так і комерційного спрямування. Значний інтерес до лізингу проявляють банки та страхові компанії, які є реальним каталізатором фінансового ринку і сприяють розширенню лізингу в Україні. Подальший розвиток лізингу характеризується послідовним створенням цілої низки фінансових установ, що регулюють лізингову діяльність, та формуванням відповідної законодавчої бази, яка б регламентувала лізинг в Україні та відповідала міжнародним стандартам.

Так, першим кроком було подання наприкінці 1996 року до Верховної Ради України проекту закону “Про лізинг”. Цей документ стає основою для ухвалення 16 грудня 1997 року закону України “Про лізинг” [3]. Із прийняттям цього закону лізингова діяльність регулювалася на законодавчому рівні. Хоча закон і не був досконалим, було багато неузгоджень із іншими законодавчими актами, проте це був істотний поштовх для розвитку лізингової діяльності в Україні [4]. У червні 1997 року формально засновано **Українську лізингову асоціацію**, що включала 16 лізингових компаній із загальною кількістю 100 чоловік. За даними асоціації, на той час кількість лізингових компаній зростала, але деякі з них, хоч і засновувалися, проте ще реально не займалися лізингом [5]. У вересні 1997 року створено **Державний лізинговий фонд** для технічного переоснащення сільськогосподарських підприємств. Метою діяльності Фонду є поліпшення матеріально-технічного та сервісного забезпечення сільського

господарства. Цією постановою передбачено, що кошти державного лізингового фонду мають використовуватися на придбання вітчизняної сільськогосподарської техніки [6]. Фінансові ресурси Фонду формуються за рахунок бюджетних відрахувань. У п. 5. “Порядку використання коштів на фінансування Державного лізингового фонду” наголошується, що кошти державного бюджету України використовуються виключно на закупівлю вітчизняної техніки та двигунів для неї, зокрема виготовленої спільними підприємствами – резидентами України. Державна міжвідомча рада визнає такі підприємства, а також визначає, яку частку у техніці становитимуть комплектуючі українського виробництва [7]. Правонаступником Фонду зараз є НАК “Украгролізинг”. Компанія є провідним оператором на ринку надання техніки сільськогосподарським товаровиробникам на умовах фінансового лізингу і виступає головним посередником у цій процедурі. Вона порівняно диверсифікована і працює з кількома десятками виробників вітчизняної сільськогосподарської техніки [6].

У жовтні 1997 року на XXI щорічних зборах членів Європейської асоціації “LEASEUROPE” Україна стала повноправним членом цієї економічної структури, створивши потенційні можливості для ефективного становлення лізингу в Україні [8].

У грудні 2002 року було створено **Державну комісію з регулювання ринків фінансових послуг України** як спеціально уповноважений орган виконавчої влади у сфері регулювання ринків фінансових послуг, зокрема і лізингу. Головними завданнями комісії є:

- проведення єдиної та ефективної державної політики у сфері надання фінансових послуг;
- розроблення та реалізація стратегії розвитку ринків фінансових послуг;
- здійснення державного регулювання та нагляду за наданням фінансових послуг і дотриманням законодавства у цій сфері;
- захист прав споживачів фінансових послуг шляхом застосування заходів впливу з метою запобігання порушенням законодавства на ринках фінансових послуг;
- узагальнення практики застосування законодавства України з питань функціонування ринків фінансових послуг, розроблення і внесення пропозицій щодо його удосконалення [9].

Зміни, внесені до законів України від 24 грудня 2002 року “Про оподаткування прибутку підприємств” та від 16 січня 2003 року до закону України “Про податок на додану вартість”, визначили вибір України в оподаткуванні лізингових операцій. Згідно з цими змінами Україна взяла за модель оподаткування практику більшості розвинутих європейських країн. І з метою стягнення податку на прибуток і податку на додану вартість операція фінансового лізингу розглядається як операції продажу об’єкта лізингу, що відповідає його економічній суті. Ці зміни також були позитивними, оскільки усували більшість суперечностей між законами “Про лізинг” та “Про оподаткування прибутку підприємств” [4].

У грудні 2003 року Верховна рада України внесла зміни до закону “Про лізинг” і прийняла його у новій редакції під назвою закон України “Про фінансовий лізинг”. І 2004 рік стає важливим періодом у розвитку лізингу в Україні, у цьому році набули чинності новий закон України “Про фінансовий лізинг” та Цивільний кодекс України – це головні документи, що регулюють цивільно-правові відносини лізингу. Норми закону України “Про фінансовий лізинг” об’єднали правову природу цивільно-правових відносин фінансового лізингу з їх економічною сутністю. Закон є позитивним зрушенням у напрямку створення дієвого правового механізму фінансового лізингу, оскільки послідовно та у повному обсязі розкриті: основні поняття лізингової діяльності, зокрема: фінансовий лізинг, договір фінансового лізингу, суб’єкти лізингу, визначено перелік об’єктів, що можуть бути предметом лізингу; чітко визначені права й обов’язки учасників договору фінансового лізингу; визначено основні умови лізингового договору; знято зв’язок між амортизацією та терміном дії договору лізингу; передбачено використання прискореної амортизації, яка уможливить встановлювати термін дії лізингового договору залежно від потреб сторін; надано можливість сублізингу; уміщено норми про можливість повернення майна лізингодавцю у разі невиконання умов договору; прописано норми захисту прав лізингодавця у разі знищення чи пошкодження майна; розширено коло можливих лізингоотримувачів (юридичні та фізичні особи); розмежовано відносини фінансового лізингу та типової оренди; затверджено пріоритет норм цивільного законодавства перед нормами господарського законодавства у питаннях регулювання відносин лізингу в Україні.

Хоча цей закон зробив лізинг більш привабливим фінансовим інструментом, на практиці залишається чимало неврегульованих питань. Зокрема, не прописано чітко та прозоро порядок вилучення предмета лізингу в разі несплати лізингових платежів. Враховуючи те, що порівняно з іншими юрисдикціями відновлення права володіння не врегульовано українським законодавством, це підвищує ризики неповернення лізингових платежів, тому лізингові операції вважають одними із найбільш ризикових операцій на фінансовому ринку України, що стає стримувальним чинником на шляху до розвитку лізингу в Україні.

Лізингова діяльність в Україні не підлягає ліцензуванню. А регулювання та нагляд за лізинговим ринком здійснюються через запровадження для лізингодавців обов'язкового внесення інформації про проведення лізингових операцій до *Державного реєстру фінансових установ*.

Ще одним важливим кроком у розвитку лізингу став початок приєднання України до Конвенції УНІДРУА про міжнародний фінансовий лізинг та міжнародний факторинг. У липні 2005 року Президент України В. Ющенко подав до Верховної Ради два законопроекти щодо приєднання України до Конвенції.

IV етап – Стабілізація лізингової діяльності. Розпочинається у 2006 році і характеризується активним проникненням на український ринок лізингу іноземних компаній – фінустанов та банків, зацікавлених у проведенні лізингових операцій на фінансовому ринку України. Так, у 2006 році фінансова установа Societe Generale Group вийшла на український ринок лізингових послуг. SGG, по-перше, придбала через дочірню компанію ALD International Першу лізингову компанію (вже переіменована ALD Automotive Україна), яка спеціалізувалася виключно на лізингу автомобілів та за неофіційними даними охоплювала 45 % автомобільного ринку лізингу в Україні; по-друге, інша структура SGG – компанія Societe Generale Equipment Finance – також заснувала лізингову компанію в Україні, яка займатиметься просуванням лізингу обладнання. Латвійський Парекс-Банк створив в Україні компанію “Ласка лізинг”, яка за рік наростила до 4 млн. доларів. Шведська банківська група SEB, яка купила банк “Ажіо”, створила Компанію “Ажіо-лізинг”, Група “Райфайзен Інтернешнл” також створює лізингову компанію, УкрСиббанк, іноземним інвестором якого є BNP Paribas, що активно розвиває дочірню компанію – Українську лізингову компанію [10]. Активне входження на ринок лізингу іноземних компаній впливає на обсяги іноземних інвестицій, посилює конкуренцію на лізинговому ринку, стимулює до впровадження нових форм лізингу та сприяє використанню сучасних систем ризик-менеджменту, що активізує розвиток лізингового бізнесу в Україні.

Відбуваються позитивні зрушення й щодо міжнародної інтеграції України до світового економічного простору у сфері лізингу. Так, 1 січня 2006 року Верховна Рада продовжила роботу з процедури приєднання до Конвенції УНІДРУА “Про міжнародний фінансовий лізинг та міжнародний факторинг” та схвалила відповідні закони. Під час розробки цих конвенцій провідними спеціалістами Міжнародного інституту уніфікації приватного права був зведений разом багатий досвід ведення лізингових та факторингових операцій багатьох розвинутих країн світу [11], тому більшість з положень Конвенції мають важливе методичне та практичне значення для удосконалення нормативно-правової бази України. Приєднання України до Конвенції відкриває широкі можливості для співробітництва з іноземними лізинговими компаніями, адже норми цієї Конвенції безпосередньо застосовуються за майнових відносин, що виникають під час укладання та виконання договорів, пов'язаних з операціями лізингу, сторонами яких є компанії різних країн.

Ще одним позитивом на цьому етапі стало схвалення 15 червня 2006 р. у Держфінпослуг Програми розвитку лізингу в Україні на період 2006–2010 рр. Успішна реалізація цієї програми сприятиме удосконаленню законодавства з питань лізингу та забезпечить інтеграцію національного законодавства у міжнародне; створенню сприятливих умов для зростання фінансової стійкості лізингодавців та збільшення їх капіталізації; регулюванню та створенню умов для запровадження механізму рефінансування портфелів лізингових угод, яке вплине на поліпшення структури джерел фінансування лізингових операцій; розширенню інфраструктури ринку лізингу та активізації її використання учасниками ринку; популяризації лізингової діяльності в українському бізнесі.

Еволюція розвитку лізингу в Україні охоплює чотири етапи, які мають різну тривалість, характеризуються певними особливостями та відрізняються вагомістю внеску в історію розвитку лізингової діяльності на теренах України (таблиця)

Еволюція розвитку лізингової діяльності в Україні

Етап	Роки	Основні особливості	Історичний внесок у розвиток лізингу
1	2	3	4
I етап <i>Зародження лізингової діяльності</i>	1980–1991 рр.	<ul style="list-style-type: none"> використовується лізинг в обмежених масштабах і переважно у міжнародних операціях терміном на 6–12 років орієнтація лізингу на зовнішній ринок, і лише у 1989 році зроблено перші спроби регулювання лізингу на внутрішньому ринку лізингова діяльність проводиться за умов відсутності конкретизації, приватної власності та можливості проведення розрахунків в іноземній валюті закладаються законодавчі основи для проведення лізингових операцій для союзних республік обмежені знання про лізинг у юридичних та фізичних осіб лізинг має форму найму, компенсаційного лізингу та “бербоут-чартер” 	Розпочинається зародження лізингової діяльності, яка є малоефективною, невідповідною до потреб ринку і міжнародних стандартів та не має належного законодавчого забезпечення. Проте здобуто перший досвід у проведенні лізингової діяльності у міжнародній торгівлі та зроблено спроби впровадження її на внутрішньому ринку
II етап <i>Стимування розвитку лізингової діяльності</i>	1991–1995 рр.	<ul style="list-style-type: none"> лізинг розвивається у нестабільних економічних та політичних умовах неузгодженість, нестабільність законодавства України та невідповідність потребам ринку надання банкам права проведення лізингових операцій згортання діяльності лізингових компаній та припинення проведення лізингових операцій фінансовими установами 	Банківські установи отримали законодавче право на проведення лізингової операцій, проте не мають для цього необхідних ресурсів. Загалом можна стверджувати, що не відбулося жодних позитивних зрушень на ринку лізингу
III етап <i>Становлення лізингової діяльності</i>	1996–2005 рр.	<ul style="list-style-type: none"> розпочато формування необхідної для розвитку лізингу законодавчої бази (закон України “Про фінансовий лізинг”, Цивільний кодекс) та узгоджено низку законів (“Про оподаткування прибутку підприємств” та “Про податок на додану вартість”) створено низку фінансових установ, які регулюють лізингову діяльність (Українська лізингова асоціація, Державний лізинговий фонд, Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України) запроваджено обов’язкове внесення інформації про здійснення лізингової діяльності до Державного реєстру фінансових установ з метою регулювання та нагляду за ринком лізингових послуг зроблено перші кроки для приєднання до міжнародної Конвенції УНІДРУА “Про міжнародний фінансовий лізинг” 	Зроблено перші ефективні спроби: <ul style="list-style-type: none"> увійти до світового фінансового простору через вступ у міжнародні організації створити законодавчу базу та привести її у відповідність до міжнародних стандартів регулювати та стимулювати лізингову діяльність через створення ряду фінансових структур

1	2	3	4
IV етап Стабілізація лізингової діяльності	2006 – ... рр.	<ul style="list-style-type: none"> • прийнято програму розвитку лізингу на 2006–2010 рр. • приєднання до міжнародної Конвенції УНІДРУА “Про міжнародний фінансовий лізинг та міжнародний факторинг” • нерозвиненість вторинного ринку • активне проникнення на ринок лізингу іноземних компаній 	<p>Відбулися позитивні зрушення на ринку лізингу:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ посилення конкуренції через прихід на ринок іноземних фінансових компаній ▪ державна підтримка розвитку лізингу ▪ приєднання до міжнародних конвенцій

Висновки та перспективи подальших досліджень. В результаті проведення дослідження розвитку ринку лізингу у колишньому Радянському Союзі та в Україні на засадах аналізу закономірностей та характерних особливостей ми дійшли висновку щодо доцільності виділення чотирьох етапів еволюції лізингу, а саме: зародження, стримування, становлення та стабілізація лізингової діяльності. На кожному із виділених етапів, зважаючи на економічну та політичну ситуацію у державі, були зроблені вагомі кроки, що сприяли розвитку та активізації ринку лізингу в Україні. Періодизація та систематизація даних з лізингу сприятиме вирішенню сучасних проблем лізингової діяльності та дасть змогу адекватно реагувати на появу нових перешкод.

На нашу думку, подальші дослідження лізингової діяльності доцільно спрямувати у таких напрямках: запровадження та адаптація новітніх форм лізингу у сучасних умовах в Україні; дослідження закордонного досвіду діяльності світових лізингових компаній; вивчення співробітництва лізингового та банківського ринків; визначення ризиків лізингової діяльності та запровадження ефективних методів управління ними; створення скоригованих програм для адекватного та швидкого оцінювання потенційних лізингоотримувачів тощо.

1. Газман В.Д. *Лізинг: теорія, практика, коментарії*. – М.: Фонд “Правовая культура”, 1997. 2. Кочетков В.Н., Краева Е.В., Кочеткова О.В. *Организация лизинговых операций*. – 2-е изд. – К.: Изд-во, Европ. ун-та финансов, информ., менедж. и бизнеса. – 1998. – 103. – С. 83. 3. Шпакович Д.В. *Лізинг. Сутність, природа та потенціал, принципи та організаційні форми: Бібліографія*. – К., 1999. 4. Онищук Я.В. *Розвиток лізингу в Україні // Фінанси України*. – 2005. – № 7. – С. 106–113. 5. Ларіонова Л. *Лізинг і ринкові умови в Україні // Фінанси України*. – 1998. – № 7. – С. 92–95. 6. Поплавська Ж.В. Поплавський В.Г. *Фінансовий лізинг в агросфері // Фінанси України*. – 2005. – № 8. – С. 91–101. 7. Ляхова О.О. *Суб’єкти ринку лізингових послуг в Україні // Фінанси України*. – 2000. – № 11. – С. 64–67. 8. Лях О.І., Катан Л.І., Котюжинська Т.Г. *Лізинг як один із шляхів фінансування АПК // Фінанси України*. – 1998. – № 7. – С. 24–27. 9. *Роль лізингу в розвитку економіки // www.leasing.org.ua*. 10. Наумець І. *Альтернативне входження // Контракти*. – 27/02/2006. – № 9. – С. 10. 11. Шевчук Ю. *Щодо приєднання України до Конвенцій УНІДРУА “Про міжнародний фінансовий лізинг та міжнародний факторинг” // www.leasing.org.ua*.